

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZS-DOBOKAMEGYEI NÉPTANÍTÓK EGYLETE.

FŐMUNKATÁRSÁK:

KOZMA JÓZSEF ÉS SZABÓ ENDRE.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

VÁRADI KÁROLY.

Megjelenik — július és augustus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 ft, félévre 1 ft 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (lakik a belső-középutczában 31. sz. a.); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Gazsi József egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (kurta szappanuteza 15. sz. a.) küldendők.

Egy veszedelmes, társadalmi áramlat, mely kezdi magával ragadni a nép- tanítókat is.

III.

(Befejező közlemény).

Ha azt kutatjuk már, hogy mi idézte elő, s mi terjeszti nálunk a studengéberséget: ennek okaira is könnyen rájöhettünk.

Ott van mindjárt első oknak: a megélhetés és nehézsége. — Olyan kevés biztos és rendszeres fizetése van nálunk a legtöbb tanítónak s tanárnak, hogy abból bizony — kivált ha családos — teljes-séggel meg nem élhet, vagy legalább nem élhet úgy, a mint élni akarna, s a mint — hite szerint — megérdemelné. Ezért nem valami privát passzió, hanem egyenesen a szükség hajtja rá a legtöbb „studengéber“-ünket arra, hogy fussa ki minden nap a lelkét, s így emészsze fel idő-nap előtt a tüdejét. Ismerek ugyan olyan tanítókat is, a kiknek már egész mániájuk lett a tanítás, azaz olyanokat, a kik nem érzik jól magukat, ha nem beszélhetnek, s különösen nem érzik jól magukat akkor, ha nem beszélhetnek épen mindig ők maguk. De ezek — istennek hála! — csak ritka kivételek, a kiken kívül a legtöbbször előtt mégis csak az a döntő argumentum, hogy „ha nem fut-fárad napestig a tata, megeheznek otthon a gyermekek, vagy kétségbe esik a mama.“

S ki veheti rossz neven tőlünk, hogy ha ez argumentum elől nem dugjuk és nem dughatjuk be egészen a fülünket? . . . Hiszen, ha nekünk — már csak állásunknál fogva is — úgy kell szeretnünk

minden gyermeket: hogyne szeretnők az édes magunkéit; s ha az a mi hivatásunk, hogy minél több családnak szerezzünk örömet, boldogságot és megelégedést: ki tilthat el attól, hogy ugyanezt keressük saját családunkban s ugyanezt biztosítsuk annak számára is? . . .

Oh, ha valakinek lehet, úgy bizonyára a tanítónak lehet jogos igénye ahhoz, — hogy legalább az anyagi gondoktól — nyugodt életet élhessen. Hiszen különben ki és mi biztosíthatja a szülőket és a társadalmat arról, hogy a zaklatott tanító gyötrelme nem lesz-e az ártatlan és mosolyra termett arcu gyermekek gyöttrő szelleme?! . . .

Én nem feszegetem többet e kérdést, mert irtózom a következményeinek még csak az elgondolásától is; de azért szívemből óhajtom, hogy azok tűnődjenek ezen és gondolkozzanak erről, a kiket ez egyenesen illet: a szülők, az iskolákat fentartó testületek és a társadalom. Mi pedig — tanítók — csináljunk magunk között és a szülőkkel kezét fogva propagandát annak, hogy nagy áldozat nélkül is lehet e kérdésnek jó és üdvös megoldása.

Menynyit javulnának, vagy menynyit javulhatnának például már csak az által iskoláink, ha azok a módosabb szülék, a kik jó drágán vagy legalább jól megfizetik a gyermekeiknek adott magánórákat, együtt és egyenként azoknak a közintézeteknek hoznák meg ugyanezt az áldozatot, a melyekbe gyermekeiket jártatják? . . .

Meg vagyok győződve, hogy ha a szülőket kérdeznék meg arról, hogy honnan fedeztessék az iskoláknak a tanító-fizetés felemeléséből előálló kiadási többletük, a legtöbb helyt így felelnének arra közü-

lők legalább az értelmesebbek: „Nem elég a tandíj?... Fizetünk többet, — csak aztán tanítsatok jobban, tanítsatok jól!”

Helyesen is felelnék, — hiszen előttök nem lehet az a főkérdés, hogy kinek fizessék a tanítás díját; hanem csak a lebeghet a szemek előtt, hogy ugyanazon, sőt — ha kell — még valamivel magasabb tandíj mellett is, hol neveltethetik jobban és helyesebben gyermekeiket. Az pedig már elvitázhatatlan, hogy egy helyesen vezetett közintézet, a melyben lelkiismeretes és szakképzett tanerők működnek; bizonyosan több és a jövőre mélyebben kiható eredményt tud fölmutatni, mint bármely magán-tanítás.

Ezeket s az ezekhez hasonló nézeteket és elveket fejtegetjük és hirdessük tehát, ha helyzetünkön komolyan akarunk segíteni; de ne erősítgessük és ne vitassuk azt, a mit közelebről fővárosi pályatársaink is nem anynyira elv-, mint inkább kenyér-kérdésből erősítgettek és vitattak, — azt, hogy milyen jó, hasznos és szükséges institúció az a *correpetitio*.

Hisz, mit repetáljanak ott, a hol rossz a köztanítás?... A hol pedig az rendszeres, jó és épületes: minek oda még mankó vagy járszalag a már jó irányban megindított és saját lábukon is járni tudó gyermekeknek?!... Hát, ha naponta 4—5 órán rendszeresen és tapintatosan tanítjuk tanítványainkat, nem foglalkozhatnak-e tantárgyaikkal napjában 1 vagy legfőlebb 2 órát magukra is azok?

Ha: nem; mit csináljanak akkor a szegény falusi néptanítók s azok szerencsétlen (?) tanítványai, a kik egyáltalában nem élvezhetik a *correpetitio* áldásait?!...

— Dehogyan nem élvezhetik! Csak eddig nem élvezhették, de már kezdik azok is élvezni s mind jobban fogják élvezni ezután. — Mondhatják erre fővárosi pályatársaink.

Mondhatják bizony, mert már nem egy vidéki iskolaszék vagy népesebb, falusi község írta be a tanítói pályázat feltételei közé, hogy „itt a tanítónak mellékjövéd elemre is szép kilátása lehet!” S lesz is; mert van a községben a birónak, az iskolaszéki elnöknek vagy valamelyik jó módú birtokosnak és kereskedőnek egy néhány úri gyereke, a kik már nem járhatnak be a közönséges népiskolába. vagy nem elégedhetnek meg azzal a sovány, szellemi kosszttal, a mit ott a parasztgyermekek számára találnak fel. Ezeknek tehát ad

a tanító úr — néhány forintért — naponta néhány magán-órát; sőt, ha még zongorászni is tud és hozzá még németül is beszél, bizonyosan úr lesz az iskolájá mellett, — kivált ha a faluban kisaszszonyok is vannak. Hogy aztán e sok munka mellett hogy felel és hogy felelhet meg tulajdonképeni hivatásának a tanító: azzal nem sokat bajlódik sem a bíró úr, sem az elnök úr. Elég nekik, hogy az ő gyermekeik eleget tanulnak, s különösen nagy megnyugvásukra van az, hogy ilyen könnyű szerrel — azaz legnagyobb részben a község költségén — tarthatnak azok mellett *gouvernante*-ot, vagy *instructort*.

Igy „mossa egyik kéz a másikat“, s így igyekszik megoldani az okos társadalom a tanítófizetés minimumának azt a nehéz kérdését, a mit az országgyűlés is nem anynyira megoldott, mint inkább megkötött.

„De hát elnézi-e ezt a kormány?“ ...

El, s mit is tehetne ellene, a mikor még az állami képezdek egy részébe is, maga is, csak bejáró tanítókat — tehát stundengebereket — alkalmaz?! Sőt ezek szűkét még azzal is neveli, hogy az állami intézetek rendes tantraiból is stundengebereket csinál, a menyinyiben azoknak sem ad anynyi fizetést, hogy tisztességesen élhessenek belőle. Hanem azért mégis élnek?!... Igen, mert — kivált a fővárosban — tanítanak anynyi helyt, hogy köz- és magán-óráikat az ember felszámlálni is alig győzi. Tanítanak kora reggeltől késő estig, s mégis menyinyi *correpetitor* élhet és kell is hogy éljen mellettök!

Szép és különös!... De ennél még szebb és különösebb dolgok is történnek magában a fővárosban, — tehát épen az ország szívében, s épen a miniszter szemek előtt. Imé csak egy a sok közül, de ez egy is gyönyörű egy példa e kórságos időben. Épen e napokban jelent meg egy könyv („A kereskedők kézikönyve“ stb.) Budapesten, a melynek érdemes szerzője így mutatja be magát a címlapon: „Szerkesztette dr. Herich Károly, *miniszteri osztálytanácsos, egyetemi magán- s kereskedelmi akadémiai rendes tanár*.“

A mig ezt a könyvet nem láttam, sokat akartam még írni az általam jelzett társadalmi baj ellen s annak orvoslásáról. Nevezetesen fejtegetni akartam, hogy nem csak állásunk nyomora és helyzetünk kényszerűsége hajt rá az ide-oda kapkodásra,

a stundengeberségre s általában a sokféle és sokféle szereplésre; hanem befoly arra az is, hogy vágyainkat és igényeinket nem tudjuk mérsékelni, hogy túlbecsüljük erőinket és tehetségünket és sokszor talán igenis követelők, igenis kapzsiak vagyunk. Mindezt érinteni akartam; de a mint e könyvet megláttam, kiesett a toll a kezemből, s csak felsohajtétk:

„Videant consules, nequid respublica detrimen-
ti capiat!“ —

Váradai Károly.

A néptanítói könyvtárokról, mint a néptanítók önképzésének egyik leghathatósabb eszközéről.

Nevelési szakközölyeink némelyike, valamint egyes tanítói egyletek is a közel múltban napi kérdéssé emelték a népkönyvtárak ügyét. És méltán, mivel az ügy, mely a nép önmivelésének egyik első rendű eszközével foglalkozik, nagyon is megérdemli a szakértők figyelmét, sőt beható tanulmányozását.

A kérdés még koránt sincs egészen tisztázva, sőt ahhoz még nagyon is sok szó férne, hogy vajjon szükséges-e nekünk már a szó szoros értelmében vett, tulajdonképi népkönyvtárak ügyével foglalkozni, vagy tekintetbe véve a népmiveltés természetes fejlődési menetét, egyelőre csak az iskolai és ifjúsági könyvtárak megbeszélésére kell szorítkoznunk. Az még jóformán vitatárgyát sem képezte eddig, hogy milyen legyen azután azon műveknek tartalma, alakja és terjedelme, melyek akár a népkönyvtárakat, akár az ifjúsági könyvtárakat lesznek alkotandók. Mindazáltal ezeket most nem bolygatjuk, csak jelezni akartuk, hogy alkalmaslag, talán nem épen sokára, ezekre is vissza fogunk térni.

Jelenleg mi a néptanítói könyvtárakról akarunk szólni, melyek épen azoknak szolgálván önmivelési eszközül, a kik magoknak a népkönyvtáraknak is egyedül lesznek hivatott rendezői és intézői, t. i. a néptanítóknak, kétségkívül még inkább fontos, sőt égető kérdést képezhetnek a hazai tanfériak előtt.

Már a képezdékben oda neveljük a leendő tanítókat és tanítónőket, hogy midőn az intézet küszöbét bucsuzva átlépik, élénk erkölcsi tudatával birjanak annak, hogy az iskolában szerzett ismereteik, ha majdan hivatásuknak kellőleg meg akarnak felelni, koránt sem lesznek elegendők; hanem legfelebb alapul fognak szolgálni azon további szakismereteknek, melyeket hivatalos működésük alatt első sorban jóra való szakmunkák olvasgatása és szorgalmas tanulmányozása által fognak maguknak megszerezhetnek.

A néptanító tovább képzésének, önmivelésének eszközül tehát kiválólag a helyesen berendezett tanítói könyvtárak tekinthetők.

Épen azért, már a képezdékben gond van fordítva arra, hogy ezek könyvtárai különösen tartalmazzák mind azokat a műveket, melyek a néptanító önképzésére alkalmasok s melyek így annak könyvtárából sem fognak hi-

ányozhatni. Sőt ezen művek nagy részére már, az intézeti tanítás alatt, folytonosan történik hivatkozás. Buzdítottatnak egyszersmind az ifjak, hogy azokkal még az intézetben megismerkedve, azokat olvasgatva, igyekezzenek magoknak a nevelés-irodalom jeles művei iránt némi tájékozást szerezni.

Hogy ezen buzdításnak mily sikere lehet, átláthatjuk, ha elgondoljuk, hogy a paedagógiai irodalom jeles és maradandó termékei, nagyon kevés kivétellel, idegen nyelven vagy legalább német nyelven írva, a mely nyelvet növendékeink legnagyobb része nem ért, de azt — annak a képezdékben csak három évig tartó tanítása mellett — nem is fogja soha annyira elsajátíthatni, hogy az azon írott tartalmasabb s épen azért nehezebb műveket, melyenek a nevelés tudományiak, élvezettel, folyékonyan olvasni bírja, szellemökbe behatolni tudna. E miatt bizony bátran kitűrülhetnők az intézeti tantervből az egész németnyelv tanítást, ha itt is nem a lenne az a cél, hogy a további önképzésnek ez irányban is alapot vessünk.

Saját nevelési irodalmunk, melynek nagyobb része — tisztelet a kevés kivételnek — nem egyéb, mint idegen műveknek rendszernélküli compilációja, nevelői érzéket legkevésbé sem tanusító compendiuma, megint nem lehet elégséges arra, hogy ifjú tanítóknak egyedüli forrásul szolgáljon az önképzésre.

A bajon csak úgy segíthetünk, ha oda törekszünk, hogy a nevelés-tudomány kiváló művei saját nyelvünkre átültetessenek. A jó példát erre már megadták a németek, kik habár magok is számra úgy, mint terjedelemre igen tekintélyes, eredeti nevelési irodalommal rendelkeznek, még is szükségesnek látták a latin, francia, angol stb. nyelven írott kitünőbb nevelési műveknek németnyelvre fordítását, úgy, hogy ezek a „Paedagogische Bibliothek“ című vállalatban egyesítve eredeti kitünő művekkel, maholnap egész kis szakkönyvtárt fognak képezni az önmivelődést óhajtó német néptanító számára.

Csak az a kérdés, és pedig nem könnyű kérdés, hogy mi úton-módon lehetne ezen műveknek lefordíttatását a legbiztosabban és legcélszerűbben eszközölni. Magán vállalatától e tekintetben nem sokat várhatunk, Irodalmi viszonyaink koránt sem olyanok, hogy egyes kiadók saját költségükre mernének vállalkozni ilyen művek fordíttatása- és kiadására, de így a cél sem lenne eléggé biztosítva. Tudományos munkák fordítása ugyanis nagy óvatosságot s kellő szakértelmet igényel. Ezért a fordítónak netalán helyesen történt választása mellett is szükséges az ellenőrzés, azaz szükséges, hogy a lefordított művek, még a kiadás előtt, hozzáértő bírálók által átnézzessenek, a mint ezt a természettudományi társulat és az akadémia könyvkiadó vállalatánál már gyakorlatba véve is látjuk.

Tekintetbe véve ezen körülményeket, a kellő eredményt itt megint csak a nemzeti áldozatkészség biztosíthatná. Ha t. i. közoktatási kormányunk felkarolva az ügyet, vagy közvetlenül maga intézkednék mind a lefordítandó művek megválasztása, mind a fordítók és a kiadást megelőző bírálók, valamint a fordítást ellenőrzők kiszemelése iránt, vagy pedig megbízná ily célból az országos közoktatási tanács nép-

nevelésügyi bizottságát. A kiadás természetesen szintén csak a kormány költségén történhetnék, a népiskolai tankönyvek kiadásában eddig követett eljárás szerint.

Az így lefordított műveket jutányos ár mellett, bizonyára igyekeznék minden tanulni vágyó tanító lehetőleg megszerezni.

Ez által nemcsak néptanítóink egészséges és sikeres önképzése lenne biztosítva, hanem saját nyelvünknek és irodalmunknak is nem kis szolgálatot tennénk, útját egyengetvén ily módon az önálló, nemzeti nevelés-irodalom kifejlődhetésének.

Épen ezért tisztelettel és egész bizalommal ajánljuk ez ügyet az érdekeltek becses figyelmébe.

Kozma József.

EGYLETI KÖZLEMÉNYEK.

A „kolozs-dobokamegyei tanker. tanító-testületnek“ Kolozsvárt, az 1875. évi november 3-án és 4-én tartott közgyűlése.

(Sz.) Szokás szerint azzal a várakozással mentünk föl a közgyűlés előestéjén a polg. iskola helyiségébe kitűzött előértekezletre, hogy ott — egy évi távollét után — ismét találkozunk, ismét kezét szoríthatunk a jó vidéki kollégákkal. De bizony ebben a reményünkben most sokkal inkább csalódtunk, mint bár mikor, mert az előértekezletre egybegyűlt tagok közt a vidékieket alig képviselte 5—6 pályatárs; ezek is inkább az ifjabb nemzedék köréből; a veterán pályatársak még csak irmagul sem küldöttek egyet sem magok közül. De épen azért, mert ilyen kevesen jelentek meg, jut eszünkbe különösen kiemelni annak a vidéki tanítónak és tanítónőnek a buzgalmát, a kik távol fekvő falujokból a nagy sár miatt négyökrös szekéren vontatták be magokat Kolozsvárra. Adjon isten sok ilyen buzgó tanító-párt testületünknek! — A vidékiek távolmaradása lehetett oka, nagy részben, annak a nyomott hangulatnak, mely az előértekezleten s a közgyűlésen is egész a közvacsoráig olyan nagyon észrevehető volt. Nyomat sem láttuk annak az őszinte lelkesültségnek, a mely ezelőtt négy évvel az egylet első közgyűlésére „egybegyűjte sok népeket.“ Nő, de tán másként lesz a jövőben; azért csak térjünk napi-rendre.

Az előértekezletet Benedek József alelnök nyitotta meg egyikével azon ünnepélyes, komoly, egyszerű, de szívből jövő dikcióknak, a minőket az ilyen alkalmakra tartogat. A sok szép bűzdítő mondas közt említé azt is, hogy most utoljára (?) nyitja meg a közgyűlés előértekezletét, s itt eszünkbe jutott az egyszeri esperes, a ki harminc éven keresztül minden évben „elbűcsözött“ a traktusától. Szívünkben kívánjuk, hogy Benedek collega is még vagy harminc évig bűcsüzsogasson tőlünk!

Ezután megkezdődött a tanácskozás. Mindenek előtt a közgyűlés tárgysorozata állapítottatott meg. Ezen hamar átestünk, csupán az okozott némi vitát, hogy valjon a tan-testületté átalakuló egyletbe való belépésre már hivataluknál

fogva is kötelezett állami- és közs. tanítók is aláírják-e a tagul iratkozás végett a közgyűlésen kiteendő íveket, vagy sem? Többen úgy vélekedtek, hogy csak írják alá, s ezzel mutatassák meg, hogy önként is készek arra, a mit „muszáj“ megtenni. Ez a nézet aztán érvényre is emelkedett, s ezzel az előértekezlet a legfontosabb ügyének, a tisztviselők kijelölésének kérdésére tért át. És ekkor elkezdődött a hoszsú vita, a mely nem azért volt hoszsú, mintha bajos lett volna a sok jelölt közt válogatni, hanem épen azért, mert nehezen lehetett olyan embereket fogni, a kik a jelöltséget elvállalják. Az előértekezlet zártkörűségének mysticizmusát nem akarom eme minőségéből kiforgatni, s azért röviden csak annyit jegyzek meg, hogy a mentegetődzéseknek, „akarom is, nem is“ kifogásokból álló szabadkozásoknak mégis az lett a szerencsés vége, hogy a candidatió egy órai „tárgyilagos eszmecsere“ után megszületett, s ezen szerencsés eredmény elérése után hazaballagtunk, elmélkedve azon tapasztalás fölött, hogy a vesék titkainak elfödésére, némely ember millyen jól tudja használni — a száját.

Más napra virradván, nagy rettegés között mentünk föl a ref. collegium nagy termébe, attól való félelmünkben, hogy abban az igazán nagy teremben úgy el talál tévedni az a 25—30 közgyűlési tag, hogy soha sem akadunk rájuk. De nagy meglepetésünkre a termet már kevéssel 10 óra után zsufolva találtuk. Az igaz, hogy nem a vidéki collegák népesítették azt be, hanem a tanítónőképezde, meg a kised-nevelő-képezde növendékei, a karzatot pedig a tanító-képezde ifjúsága; de azért mégis jól esett tudnunk, hogy nem vagyunk olyan „egyedül“ abban a nagy teremben. Legjobban az elnök volt megakadva, a ki nem tudta, hogy hol foglaljon helyet úgy, hogy ne az igen nagy számu hallgatósághoz, hanem a törpe minoritást képező közgyűlési tagokhoz látszassék beszélni. De végre helyet talált az elnök is, s ekkor megzendült a tanító-képezde énekkara, a mely minden nevezetesebb gixer nélkül elég csinosan zengette el — Boér G. zenetanár vezénylete alatt — a „Himnust“. Most Paal Ferenc egyl. elnök emelkedett föl székéből, s szép kerekded beszédben igyekezett magunkkal elhítenni azt, hogy a vidékiek távol maradása nem fogja munka-kedvünket csökkenteni, s azon reményének adott kifejezést, hogy azok is, a kik most, tán elháríthatatlan okokból (?) elmaradtak, idővel csatlakozni fognak. A jövő iránt némileg megnyugtató elnöki beszéd után Kozma József egyl. titkár olvasta föl a választmány évi jelentését az egylet egy évi tevékenységéről. Az egyletnek az utóbbi évben ellankadt munka-kedve ugyan nem nagyon sok tárgyat adott volna az évi jelentésnek, hanem a titkár úr ezt a keveset is olyan szépen körülgarnirozta, hogy szinte csodálkozva kérdök magunktól: hát csakugyan ennyit dolgoztunk? Egyébként ez évi jelentés komolyan tanuskodik arról, hogy a központban, már csak a „Család és Iskola“ fönntartása érdekében is, derekas munkásság fejtetett ki, a vidéki körök közül pedig a b.-hunyadi kör épen mintaszerűleg működött. Kár, hogy ezt a mintát a többi kör nem igen követte! A jelentés tudomásul vétele után áttért a közgyűlés a tantestületté-átalakulás ügyének tárgyalására.

Jelentve lett, hogy az új alapszabályok ugyan nem érkeztek még le, hanem B. A. min. titkár úr levele szerint már megerősítették és úban vannak. Ezen biztosítás alapján aztán ki is mondatott, hogy az egylet tantestületé alakul át, az alapszabályok fölvestattak, s elhatározottak, hogy a volt egylet alapító-tagjai a tantestületben is alapító-tagoknak tekintetnek. Az „ügyrend“ tárgyalása más napra halasztatván, a választmány által a „Család és Iskola“ jövője érdekében kiküldött bizottság előadója — Váradai Károly — terjesztette elő a bizottság véleményét, mely szerint ez a lapot a jövő évben is föntartani ajánlja s föntarthatónak hiszi, annyival inkább, mert a lap pénztára a jelen évben sem küzd deficitel.*) A közgyűlés örömmel teszi magáévá a bizottság véleményét s elvileg a lap föntartása mellett nyilatkozik, fölhatalmazván a választmányt, hogy ha szükségesnek látja, a tagokat a lap föntarthatása érdekében külön adakozásra is hívja föl. Ezután az elnök kijelölése nyomán bizottságok küldettek ki a pénztári számadások, a könyvtár és az irattár megvizsgálására, a szavazatok beszédére és a mai napon tartandó nyilv. tanítások meg szemlélésére. Végül Szabó Endre tette be a garast, azaz ő állott elő a lapunk m. számában közlött — s az erkölcsi nevelésre vonatkozó — tételének indokolására irányult szóbeli értekezésével. A hosszacska értekezés, a mely éppen elég volt arra, hogy folyama alatt a közgyűlésen megjelent ifju hallgatónök a nekik idő közben kiosztott különböző nyomtatványokat átolvasgassák — egész egy óráig tartott, s minthogy ilyenkor már legfeljebb csak egy carthausi barát nem gondol a terített asztalra: a közgyűlés a tételek megvitatását más napra halasztotta. De mielőtt eloszlott volna, tudomásul vette a tisztí kar lemondását, s annak eddigi működéséért köszönetet szavazva, s a más napi gyűlés vezetésére korelnökül Sárdi Józsefet és jegyzőül Rieger Imrét egyhangulag megválasztván, ezután már csakugyan eloszlott.

Eloszlott, de csak azért, hogy d. u. 3 órakor újult erővel gyűlhessen ismét egybe, a polg. iskola helyiségébe. Deák József tanár szakértekezésének meghallgatására, a mely a méter-mérték ismertetését s az átszámítás módzatait tárgyalta s valóban megérdemelte volna, hogy a vidéki collegák már csak ezért is betekintsenek Kolozsvárra.

A szakértekezés öt órakor végződött, s akkor a különböző bizottságok láttak munkához, melynek végezte után este 8 órakor mindannyian az unitárius leány-iskola helyiségében találkoztunk, a hol a közgyűlés „fénypontja“, a közvacsora volt rendezve. Találkoztunk itt olyan helybeli t. collegákkal is, a kik a közgyűlésre „rettenes sok dolgaik miatt“ absolute nem értek rá feljönni, de eljövénnek most, hogy ősi szokás szerint egy kehelyből igyanak a nemzetségnek tagjaival. Hogy a közvacsora megoldotta a nyelveket, mondanom is fölösleges és, hogy sok elmés és nem elmés toast mondatott, azt hiszem, azt is elképzele az olvasó; hanem azt aligha elképzele, hogy személyenként

egy-egy viseltes forintért olyan közvacsorát állított ki S. J. collegánk kedves neje, hogy az egykor hirre kapott vacsora-párt sem vacsorált külön vacsorát. Föl is fogadtuk magunkban, hogy ezentúl a közebédek és közvacsorák kiállításában, mindenféle concurrens között, mindig csak S. J. pályatársunkké leend az elsőség.

Másnap délelőtt 9—11-ig a nyilv. tanítások tartattak meg, és pedig Szabó Endre által a „Fröbel-intézetben“, és Benedek József által a hidelvei népiskolában. 11 órakor ismét a közgyűlés termében találkoztunk, a mely most már nagyon is „tág“ lett, mivel a tegnapi hallgatóság nagy része elmaradt. A gyűlést Sárdi J. korelnök nyitotta meg, s a könyv hitelesítése után felolvasta a szavazatszedő-bizottság jelentését, mely szerint megválasztottak: elnöknek Paal Ferenc, alelnöknek Benedek József, titkárnak Szabó Endre; jegyzőknek Deézi László és Patoki Ferenc, pénztárnoknak Gazsi József, tanszertárnoknak Parádi Kálmán, könyvtárnoknak Rieger Imre, választm.-tagoknak Jancsó Lajos, Deák J., Czirják A., Tóth T., Boér G., Fazakas J., Gunesch K., Szentgyörgyi L., Benedek Áron, Propper F., Spengel E., Kozma J., Sárdi J., Benedek Samu, Bőjthe L., Váradai K., Kiss S., Dr. Bartok J., Szász Domokos és Ludwig J. A közgyűlés éljenzéssel fogadja a választás eredményét, mire Paal Ferenc, az egyletnek most már negyedízben megválasztott elnöke elfoglalja helyét, s egyszerű szavakban köszöni meg — tiszt-társai nevében is — a közgyűlés bizalmát. Ezután Fazakas J. és Deézi Gyula, előbbi a pénztár, utóbbi a könyvtár és irattár megvizsgálására kiküldött bizottság nevében referálnak. A bizottságok jóformán rendben találtak mindent, de azért szokás szerint néhány jámbor óhajtást mégis kockáztatnak, melyek teljesülését a közgyűlés is őszintén kívánja. Most Szentgyörgyi L., valkói közs. tanító és Váradai K. mint előadók, a nyilv. tanítások megtörténtét jelentik be. Tudatják, hogy a jelenvoltak a tanítást ott helyben megbírálták, s mind a kettőről dicsérettel szólnak. Következett volna a tantestület jövőbeli működését tárgyaló s nyomtatásban már az előértekezleten kiosztott ügyrend tárgyalása, de a tárgyalás, egy határozati javaslat elfogadása által, a jövő közgyűlésre halasztott, azon okból, mert a vidéki tagok csekély számmal jelentek meg. A választmány azonban fölhatalmaztatta, hogy az ügyrendnek a választmány és a tisztíkar működésére vonatkozó pontjait, már a jelen évben életbe léptetheti. Most Szabó E. által a tegnapi napon ajánlt tételek tárgyalására került a sor. Hozzászóltak Fazakas J. Kozma J. és Váradai K., kiket a kifogyott türelem nem eléggé méltatott figyelmes meghallgatásra. A tételek sem tüzetek ki az elnök által egyenként, hanem szólotak a beszélők azon tételhez, a melyekre éppen észrevételek voltak. Több közérdekű reformjavaslat, — minő például a kézi-munkáknak a népiskolákba behozatala — szó nélkül hagyott, azaz a közgyűlésben senki sem beszélt arról, hogy miként lehetne ezt életbeléptetni. Hja, nálunk sem oly könnyen készíthető el a talaj új termékek számára! Nagy baj az is, hogy a közgyűlés — dacára annak, hogy

*) Nem; ha a bevárandó lapdíj-hátrálékok is begyűlnek!

választmány van, túlságosan elhálmoztatik administratív teendőkkel; hosszú, untató jelentések, túlságosan circumspectus választási előkészületek, s aztán még egy-két „nagy paedagognak“ az új eszmék iránti csökönysége okozza azt, hogy a közgyűlés tulajdonképeni paedagogiai kérdések tüzetes megvitatására s a korszerű eszmék életbeléptetése iránti tanácskozássra nem fordít elég időt. Nó, de tán fordítand ezután! Reményljük s ezen reményben, a fenti recriminatioért bocsánatot kérve, bezárjuk jelentésünket, a

mit anynyival inkább tehetünk, mert a közgyűlés a tétel-ek általános elfogadása után fontosabb tárgyakkal nem foglalkozott, s néhány kebli ügy elintézése és a tanító-képezdei énekhar által elzengett „Szózat“ meghallgatása után a jó házigazdának — a collegium t. előjáróságnak — a helyiségért köszönetet szavázva — d. u. 1 1/2 óraker eloszlott.

T Á R C A

Képek a család és iskolai nevelés köréből.

IV.

Egy szekér porond.

(L. után P. F.)

Ha a kisdedovóda vagy gyermekkert udvarán egy halom tiszta porondot, egy kis rakás forgácsot, fácskát, tégladarabkákat, virágágyat, lombos bokrokat és zöld gyepel belepelt tért látsz a játszó udvaron: következtetheted, hogy itt a kicsinyek a lehető leghasznosabban és legkedvesebben foglalkoznak s mulatoznak, a mikor az időjárás kedvező. De ha mindezekből semmi sincs, vagy talán épen korlát- és mászórudakat, s más eféle gimnasztikai eszközöket látsz felállítva: csaknem bizonyossággal felteheted, hogy itt a kicsinyek unatkoznak, mert itt őket nem gyermekiesen foglalkoztatják és fejlesztik, mint a hogy a természetük megkivánná.

Igaz, hogy a porondban és a poronddal játszás közben a gyermek ruhája s keze könnyen összszepiskolód.k, s ebből a tekintetből nem is ajánlatos az, kivált az egészen kisdedeknek, a kik még nem tudnak szabadon ide s tova szaladgálni. De ha megfigyeljük, hogy a nagyobbacsokák — a 4, 5 évesek — milyen nagy gyönyörűséggel foglalkoznak a nem egészen száraz porondhalomban — ásnak benne kútát; bányát, pincét; alkotnak hegyet, várat, kertet; szúrdalnak bele falombocskákat, fűvet, virágokat; bekerítik gondosan összszekeresgéltsz szűs-lécecskéekkel, építnek bele tégladarabkákból házat, tornyot, stb., s ha meggondoljuk továbbá, hogy a porondból mennyiféle tárgy alakját utánozzák, hogy izlésüket és képzelő tehetségüket ez által jó korán fejlesztik, gazdagítják; találékonyságukat gyakorólják; tanulgatnak segíteni magukon és nem mindent készen várni: ezt megfigyelve, s ezt elgondolva, el kell ismernünk, hogy egy szekér porond megbecsülhetlen képző eszköze a kisdedeknek.

Jean Paul a tiszta porondot a kis gyermekek universalis játékeszközéül ajánlja, mert azt, mint magában alaktalan halmazt használhatják a kisdedek építésre, mérésre, töltögetésre, rajztalajnak stb. Ezért ovódkák, gyermekkertek és családok ne tiltsák el a kisdedeket e mivelő és képző játékeszközüktől!

Egy telken lakott két család; a téres udvar közös volt. Az egyik anya, a ki különben igen gondos és aggodó öre és gyámja volt gyermekeinek, soha sem engedte le az udvarra kisdedeit magokra, nehogy ruhájukat, kezöket összszepiskolják a nagy halom porondban, a melyet a másik anya gyermekei számára az udvarra hozatott. Ennek boldog gyermekei napestig játszhattak a poronddal, ha az idő arra való volt. A cselédnek minden estve szépen öszsze kellett sepernie a szétdült porondhalmazt, úgy, hogy a gyermeknek minden reggel úgy tünt fel az, mint valami új dolog, s ezért mindig újult kedvvel, s újult erővel fogtak megint a munkához. Alig várták, hogy reggel felöltöztessék őket, természetesen egyszerű, nekik való, könnyen felcsereélhető s jó mosó ruhákba, nem pedig a legújabb divatlapban előirt, drága és felcícomázott öltönykébe, a melyeknek a szegény gyermek napestig rabja kell, hogy legyen.

A gyermekek még tegnap estve kigondolták, hogy mi mindent fognak építeni, s addig terveztek, még elaludtak bele, — ma már itt az idő, hogy a tervet végrehajtsák. Milyen ábrázatja lesz ennek az udvarrésznök estig! Szerteszt kövek, tégladarabkák, fácskák, mindenütt egyegy kis halom porond, elhervadt ágacsokák, virágok, s ki tudná a kis építő mesterek leleményes készítményeinek romjait mind számba venni!

Volt a gyermekeknek egy kis, erős szerkezetü talieskájok, a melyben az épületanyagokat fáradhatlan buzgósággal szállították ide-oda. De a játék végével, mielőtt a szobába mentek volna, a széthordott holmikát ismét helyre kellett szállítaniok, vagy engedelmet kellett kérniök, hogy a félbemaradt épületet a másnapi bevégzés reményében úgy hagyhassák. Egyik gyermeknek sem volt szabad addig a szobába menni, mig tisztára nem mosakodott, s szükség esetén tisztába nem öltözött.

Néhány hét elteltével az aggodó mama is megengedte kisdedeinek, hogy a többiekkel együtt játszassanak az udvaron, a porondban. Lehet, hogy eleinte nem örömetette, de megszánta szegénykéket, a midőn látta, hogy mily sovár szemekkel kísérik az ablakon át a künn játszó boldog pajtások munkáit. A két család ezentül felváltva ügyeltetett a gyermekekre, s csakhamar tapasztalta az ag-

godó mama, hogy gyermekei sokkal jobb kedvűek, eleve-
nebbek. A mint a szobába bekerekedtek, milyen beszédesek-
ké váltak; elbeszéltek anyjoknak, hogy mi mindent ját-
szottak, ki mit épített, miképpen sikerült a munka, mi
minden apró-cseprő bajt kellett leküzdeniök, a míg tervü-
ket végrehajthatták. Tapasztalta, hogy a kisdedek arca
üdébb, pirosabb, szemük tündöklőbb, kedélyük vidámabb
és engedelmesebb; tapasztalta, hogy most a száraz ke-
nyér is jobban esik nekik, mint felcicomázott szobai báb
korukban a drága sütemény.

E tapasztalatok megváltoztatták az aggadó anya gon-
dolkozás módját; belátta, mily ferde és káros dolog többre
becsülni a ruhát, mint magát a gyermeket. Nem is mu-
lasztá el, valahányszor alkalma volt rá, megváltozott né-
zeteinek kifejezést adni. „Egy szekér porond — mondá ő
— becsesebb a kis gyermekekre nézve, mint minden fi-
nom és törekeny játékszer, a melyet a boltokban drága
pénzen árulnak; hasznosabb, mint egy egész kosár képes
és olvasó könyv. Egy halom porondban a kisdedek termé-
szetes fejlődése számára a fejlesztő erők változatosságának
egész gazdag tárháza rejlik; míg a könyvekben holt betűk,
élettelen, mozdulatlan képek, melyek a kis gyermekeknek
még élvezhetlenek.“

Alig hihető, hogy a vagyonosabb szülők s nevelők
legtöbbjénél e tekintetben, mily ferde nézetek uralkodnak.
Allíttatnak a kisdedek számára, a kik még kezüket is alig
tudják használni, testgyakorló rúdakat, létrákat, a kertbe
költséges hintát. — s a természetes játékeszközök közül
sem adnak nekik semmit. Elhalmazzák képes és mesés
könyvekkel, sippal, dobbal, trombitával; cifra csákót, kar-
dot, katonaruhát vásárolnak nekik; megterhelik bábokkal,
apró, haszontalan konyhaedényekkel, cinkatonákkal, cifra
ostorokkal stb. stb. sőt vesznek számukra kirakó — úgy-
nevezett türelem gyakorló — játékokat is, úgy, hogy da-
cára a korunkban anynyira kifejlett, és a változatosságban
meg a drágaságban anynyira haladott gyermekjáték-ipar-
nak, a szülők mégis gyakran jönnek abba a zavarba, hogy
nem is tudják mit vásároljanak már karácsoni- vagy név-
nap ajándokul kisdedeiknek, a mikor otthon már egy
egész szemétdomb játékok van. És ha e drága és cifra
játékok közül a gyermek vagy egyet elront, eltör, a fel-
nőttek komoly haragra lobbannak érte, megpirongatják,
megbüntetik, s így a mi kis örömet okoztak volt az aján-
dókkal, utóbb kétszeresen megkeserítik; sehogy sem akar-
nak abban megnyugodni, hogy az ártatlan gyermekszív,
a tapasztalatlan gyermekész és a kutató, és alkotni vágyó
gyermeki lélek igen keveset törődik a nagy emberek tar-
ka-barka lim-lomjával, s mesterséges gyártmányaival.

Adjatok hát a kisdedeknek olyan játékokat, a me-
lyek nekik hasznosak, a melyeken erejüket, találékonysá-
gukat, ügyességüket gyakorolhatják, a melyek nekik áll-
nak szolgálatukra, nem pedig ők a játékszereknek; adja-
tok olyan játékokat, a melyek a gyermekek fejlettségéhez,
felfogásához valók, a melyek természetesek, s éppen ezért
a gyermekek előtt kedvesek és keresettek; és megfogjátok

látni, hogy nem lesznek durcás, engedetlen, tudákos és
vén gyermekeitek!

IRODALOM.

(i—) Közelebről a következő művek s folyóiratok
küldettek be hozzánk:

„Gazdasági szemle a bécsi közkiállításon“. Irták: Barkassy Kálmán, Tormay Béla, Vörös Sandor és Gamauf Vilmos, gazd. int. tanárok. Nyomatott Kolozsvárt, K. Papp Miklósnál. Ára 1 frt. 20 kr. — E jeles műből ismertetésül — valószínűleg — nem sokára közlünk egy minket közelebről érdeklő fejezetet.

„A Vegytan Alapvonalai.“ Felsőbb nép-, polgári, gazdasági és ipartanodák használatára. Irta Molnár István, a tapolcai gazdasági felsőbb népiskola igazgatója és a vegytan tanára. II. Rész: Szerves Vegytan. Aigner L. 1876. Ára 40 kr. — Kiadtuk bírálatra.

„Világtörténelem.“ Polgári iskolák és képezdek számára. Irta Sebeszta Károly, képezdei tanár. II. Kötet (A rendszeres történelem.) Budapest, Aigner L. 1876. Ára 80 kr. Bátran ajánlhatjuk azon intézeteknek, a melyek számára iratott.

„Világtörténelem. Polgári iskolák és tanítóképző intézetek számára és magán használatra. Irta Freeman E. A. angolból átdolgozta dr. Marcali Henrik, gymn. tanár.“ Erről még nem szólhatunk, mert még csak az eleje jelent meg, Aignernél Budapesten.

„Az iskolai nevelés elvei és gyakorlata. Tanítók, tanítóképezdek s felsőbb paed. tanfolyamok részére. Currie J. után angolból átdolgozta dr. Bihari Péter. Budapest, Aigner.“ Még az I. kötet sem jelent meg egészen.

„Deutsches Sprach- und Lesebuch für ungarische Volksschulen. I. und II. Jahrgang. — Német nyelvgyakorló és olvasókönyv magyar népiskolák számára. Irta Kakujai Károly. Budapest, Aigner, 1876. Ára 30 kr.“ Kár, hogy nincsenek benne gyakorló és ismétlő kérdések az olvasmányokhoz. Egyébiránt e hiányon könnyen segíthet az értelmes tanító, kivált ha a hozzá írott segédkönyvet (A német nyelvoktatás magyar népiskolák számára. Irta ugyanazon szerző s megjelent ugyancsak Aignernél, 1876) megszerzi és tanulmányozza. Ennek ára is csak 40 kr.

„Magyar nyelv tan olvasmányokkal, irály- és nyelvtani gyakorlatokkal, feladványokkal, ismétlő kérdésekkel. Felsőbb nép- és polgári iskolák számára. Szerkesztette Gyulay Béla. Budapest, Pfeifer Ferdinánd, 1876. Ára 80 kr.“ E legnagyobb részben helyes beosztással s az újabb nyelvtudomány vívmányainak tapintatos felhasználásával készült művet — rövid időn — tüzetesen ismertetjük. Addig is a legmelegebben ajánljuk nemcsak a felső nép- és polgári iskolák illető tanítói, hanem még a képezdek és középtanodák érdekelt szaktanárai figyelmébe is; sőt jó lélekkel ajánljuk minden magyar tanítónak, a ki egy kissé mélyebben vagy legalább figyelmesebben akar nyelvünk természetébe pillantani.

Vegyesek.

— Ismételten kérjük lapunk t. pártolói közül mindazokat, a kik annak járatási díjával még hát-rálékban vannak, sziveskedjenek azt Gazsi József egy-leti pénztárnok úrhoz haladéktalanul beküldeni, ne-hogy per legyen az új választmány első teendője — a „Család és Iskola“ érdekében.

— A helybeli Fröbel-egylet igazgató választmányá-nak igen tisztelt elnöke — tiszt. Szász Domokos úr — a közelebbi közgyűlés alkalmával arról biztosította a kiadó egyeletet, hogy az általa teremtett és vezetett társulat kész a jövő évben 100 frttal segíyezni lapunkat, csak hogy annak állandó munkatársait is díjazhassuk. A midőn e nemes buzditást ezennel magunk hozzuk hálás elismeréssel nyilvánosságra; egyszersmind kérjük a „Népnevelők Lapja“ érdemes szer-kesztőjét, hallgattassa el lapjában azt a halálmadarat, a ki már rég elshogta fejünk fölött, hogy a „Család és Iskola“ haldoklik.“ Imé: még élünk, s már csaknem bi-zonyos, hogy megélünk még jóvendőbenis; sőt igen valószínű, hogy megél velünk együtt a „Népnevelők Lapja“ -tól már el is temetett „Székely Tanügy“ is. Ezért tehát: csak hess, hess, csunya halálbagoly!

— **Meghívás.** Felszólítom a Hunyadmegye területén működő összes állami és községi iskolák tanítóit, hogy f. hó 20-án d. u. 3 órára jelenjenek meg Déván a tanítóké-peзде helyiségében, az 1868. XXXVIII. t. cz. 147 §-ában elrendelt tanítói testület megalakítása végett. A menyinyiben a már létező „Hunyad-zarándmegyei és szászvárosszéki ta-nítóegylet“ netán hajlandó lenne a törvény értelmében ala-kulandó egyelettel közösen szervezkedni, annak a fentebbi pont alá nem tartozó tagjai is szivesen láttatnak, a tanács-kozásban részt venni. S beléphetnek ezen testületbe a fele-kezeti iskolák tanítói is. Ezen gyűlés tárgya lesz a megala-kuláson kívül az 1868. 38. t. cz. 125 §-a 2. pontjának végrehajtása is. Községi tanítók kérjenek ezen gyűlés tar-talmára, községük pénztárából, mérsékelt útiköltségen kívül 1—1 frt napidíjat, az 1872-ben 23,201 sz. a. kiadott val-lás- és közoktatási miniszteri szabályrendelet 9 §-a alapján. Állami iskolák tanítói forduljanak e nemű igényeikkel utó-lagosan a közokt. minister ő nagyméltóságához. Kelt Déván, 1875. november 4-én. Réthi Lajos, tanfelügyelő.

— A dálnokkőri tanító-egylet, a múlt hó 30-án, K.-Albison tartotta meg ez új tanévben első vándorgyű-lését. Az erről beküldött tudósítást — tér hiánya miatt — ez úttal egészen ugyan nem közölhetjük, de örömmel igtat-

juk ide abból legalább a következőket. Mintatanítást tartott Bató János a tizes rendszerről s a törtszám és tizedes törtek fogalmáról. Erre Darkó Mihály, Orelt Lajos és Borbát Pál tettek néhány figyelemre méltó észrevé-telt; de azért „a gyűlés e mintatanítást teljesen sikerültnek nyilvánította.“ Ugyan ekkor Bartalis Mari, tanítónő, ily című értekezését adta be: „Hogyan szoktathatjuk leány-nő-vendégeinket egyszerűségre és takarékosagra?“ E mű Orelt Lajosnak adatott ki bírálatra. A jövő gyűlés Maksán, e f. hó 27-én, fog megtartatni. E gyűlésen a maksai tanítók közül egyik mintatanítást tart; Darkó M. és Orelt L. pe-dig értekezéseket olvasnak fel.

— A Közép-Szolnok-krasznamegyei tanító testület zilah-járású köre f. évi december 15-én, a szokott helyiségben gyűlést tart, a melyre a tagok és más érdekeltek minél szá-mosabban megjelenni fölkértnék. A gyűlés főbb tárgyai: Biró Gy. k. s. tanár kísérleti előadása a népszé-rű vegytan köréből; Juhas B. zilahi közs. tanító gya-korl. tanítása a méter- és régi mértékek köl-csönös átváltoztatásáról; folyó ügyek. Zilahon, 1875. november 10. Faluvégi Albert elnök.

— A maros-ludasí iskolaszék, a mai napon tartott gyűlésében 18 pályázó közül a tanítónői állomásra Amberbői Anna kisasszonyt, s segédtanítónak Apáti Miklós urat (mind ketten oklevelesek) választotta meg. Ez által az itten ujja-non épített községi iskola, 1875. december 1-ével, olyan be-rendezést nyer, a melyet e vidék rég megérdemelt. Örven-detes hírül adom e tényt azon vidéki szülőknek, a kiknek kevésbé van anyagi módjukban gyermekeiket távolabb és na-gyobb költséggel neveltetni. Maros-Ludason, 1875. nov. 14-én. Hanc Pál, iskolaszéki elnök.

— **Értesítés.** „Falitáblák az elemi rajztani-táshoz“ című művünk t. előfizetőit és megrendelőit ezen-nel értesítjük, hogy nevezett mű kikerülvén a sajtó alól, il-lető példányait e napokban meg fogják kapni. Ujabb meg-rendeléseket szives köszönettel fogadunk. Székely-Keresztur (Erdély). Kozma és Felméri. (E gonddal szerkesztett tan-eszközt nem sokára bővebben ismertetjük. A szerk.)

— **Lapunk** múlt száma „Tárca“ rovatában — nyom-dai elhamarkodás miatt — egy idéten, beosztási hiba csú-szott be. Ugyanis a 141-ik lap után a 143-ik tétetett, s így a 142-ik illő helyéről egy lappal hátrább tolatott. A midőn e rendetlenségért, a melynek boszantó következmé-nyén — az akkor épen küszöbön állott közgyűlés miatt — mi már semmikép sem segíthettünk, ezennel mind a t. szer-zőtől, mind t. olvasóinktól bocsánatot kérünk; egyszersmind kifejezést adunk azon reményünknek, hogy — legalább ez évben — utóljára regisztráltunk sajtóhibát. — (Nagyon erősítjük, hogy úgy legyen: a szedő és a mun-kavezető.)

Felelős szerkesztő: VÁRADI KÁROLY.